

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN PRO ZVLÁŠTNÍ VÝŽIVU

Kateřina Pavelková

**STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÁ
A POTRAVINÁŘSKÁ INSPEKCE**

OBSAH:

- x Co jsou to potraviny pro zvláštní výživu (PZV)?
 - x Právní předpisy upravující PZV
 - x Kategorie PZV
 - x Zvláštní povinnosti PPP uvádějících na trh PZV
 - x Obecné požadavky na označování PZV
 - x Zvláštní požadavky na označování jednotlivých kategorií PZV
 - x Připravované legislativní změny
-

POTRAVINY PRO ZVLÁŠTNÍ VÝŽIVU

Potraviny určené pro zvláštní výživové účely – pro výživu osob se specifickými nutričními požadavky:

- ✘ jejichž trávicí proces nebo látková přeměna je narušená
- ✘ nacházejících se ve zvláštním fyziologickém stavu a které proto mohou mít specifické výhody z řízené spotřeby určitých látek v potravinách, nebo
- ✘ citlivých skupin spotřebitelů: zdravých kojenců a malých dětí.

PRÁVNÍ PŘEDPISY TÝKAJÍCÍ SE POTRAVIN PRO ZVLÁŠTNÍ VÝŽIVU

Předpisy ES

- **rámcová směrnice 2009/39/ES** o potravinách určených pro zvláštní výživu
- **specifické směrnice:**
- **směrnice 2006/141/ES** o počáteční a pokračovací kojenecké výživě
- **směrnice 2006/125/ES** o obilných a ostatních příkrmech pro kojence a malé děti
- **směrnice 96/8/ES** o potravinách pro nízkoenergetickou výživu ke snižování hmotnosti
- **směrnice 1999/21/ES** o dietních potravinách pro zvláštní léčebné účely
- **nařízení Komise (ES) č. 41/2009** o složení a označování potravin vhodných pro osoby s nesnášenlivostí lepku
- **nařízení Komise (ES) č. 953/2009** o látkách, které mohou být pro zvláštní výživové účely přidávány do potravin pro zvláštní výživu

PRÁVNÍ PŘEDPISY TÝKAJÍCÍ SE POTRAVIN PRO ZVLÁŠTNÍ VÝŽIVU

Předpisy ČR

- **zákon č. 110/1997 Sb.** o potravinách a tabákových výrobcích
- **vyhláška č. 113/2005 Sb.** o způsobu označování potravin a tabákových výrobků
- **vyhláška č. 54/2004 Sb.** o potravinách určených pro zvláštní výživu a o způsobu jejich použití

DRUHY POTRAVIN URČENÝCH PRO ZVLÁŠTNÍ VÝŽIVU

1. potraviny pro počáteční a pokračovací kojeneckou výživu a výživu malých dětí
2. potraviny pro obilnou a ostatní výživu jinou než obilnou určenou pro výživu kojenců a malých dětí
3. potraviny pro nízkoenergetickou výživu určené ke snižování tělesné hmotnosti
4. potraviny pro zvláštní lékařské účely
5. potraviny bez fenylalaninu
6. potraviny bezlepkové
7. potraviny určené pro osoby s poruchami metabolismu sacharidů (diabetiky)
8. potraviny s nízkým obsahem laktózy nebo bezlaktózové
9. potraviny s nízkým obsahem bílkovin
10. potraviny určené pro sportovce a pro osoby při zvýšeném tělesném výkonu

PŘÍKLADY DALŠÍCH KATEGORIÍ PZV Z OSTATNÍCH ČLENSKÝCH STÁTŮ

- ✘ potraviny určené pro starší osoby ohrožené podvýživou
- ✘ potraviny určené pro těhotné
- ✘ potraviny určené pro adolescenty
- ✘ potraviny určené pro osoby s vysokou hladinou cholesterolu

UVÁDĚNÍ PZV NA TRH - ZVLÁŠTNÍ POVINNOSTI PPP

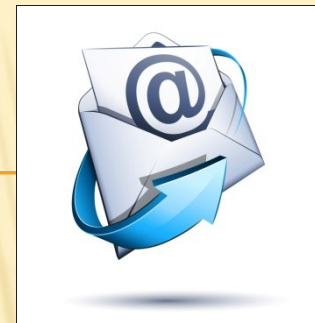

Potravinu pro zvláštní výživu musí splňovat obecné požadavky na uvádění potravin do oběhu - např. zdravotní nezávadnost, jakost, označení aj. a rovněž specifické požadavky na PZV

Mezi specifické požadavky patří:

- PZV je možné uvádět do oběhu pouze balené!!!
- Uvádění vybraných kategorií PZV do oběhu v ČR podléhá oznamovací povinnosti.

PZV – OZNAMOVACÍ POVINNOST

Počáteční kojenecká strava

- PPP je povinen před jejich prvním uvedením do oběhu zaslat Ministerstvu zdravotnictví ČR, a v kopii Ministerstvu zemědělství ČR, český text označení

Dietní potraviny pro zvláštní lékařské účely

- PPP je povinen před jejím uvedením do oběhu zaslat Státní zemědělské a potravinářské inspekci český text označení

PZV neupravené v prováděcím právním předpisu

- PPP je povinen před jejím prvním uvedením do oběhu zaslat Ministerstvu zdravotnictví ČR a v kopii Ministerstvu zemědělství ČR český text označení

OBECNÉ POŽADAVKY NA OZNAČOVÁNÍ PZV

- × obecné požadavky na označování vyplývající ze zákona č. 110/1997 Sb. a vyhl. č. 113/2005 Sb.

Specifické požadavky na označování PZV:

- × **kategorie nebo bližší specifikace PZV**
- × K názvu, pod nímž se výrobek prodává, je nutno uvést **údaj o jeho zvláštních nutričních vlastnostech** - **zvláštní režim pokud se jedná o nutriční značení!**
- × údaje **o zvláštnostech kvalitativního nebo kvantitativního složení** nebo speciálním výrobním procesu, pokud dodávají výrobku zvláštní nutriční vlastnosti,
- × údaj **o využitelné energetické hodnotě** vyjádřené v kJ a kcal
- × **údaj obsahu sacharidů, bílkovin a tuků** ve 100 g nebo 100 ml výrobku.
- × **původ bílkoviny** (rostlinný, živočišný nebo konkrétní zdroj), popřípadě hydrolyzátu bílkovin ve výrobku, pokud je bílkovina na obale uvedena jako složka.

OBECNÉ POŽADAVKY NA OZNAČOVÁNÍ PZV

- × **způsob přípravy** (návod), pokud potravina přípravu před spotřebou vyžaduje, a upozornění na nezbytnost dodržet tento návod
- × **způsob uchování a doba spotřeby po otevření obalu spotřebitelem**, vyžaduje-li to charakter potraviny a je-li potravina určena k postupné spotřebě

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN PRO POČÁTEČNÍ A POKRAČOVACÍ KOJENECKOU VÝŽIVU

počáteční kojenecká výživa - potraviny určené pro zvláštní výživu kojenců od narození do šesti měsíců věku kojence

pokračovací kojenecká výživa - potraviny určené pro zvláštní výživu kojenců starších šesti měsíců, které vytvářejí základní tekutý podíl postupně se rozšiřující smíšené stravy kojenců.

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN PRO POČÁTEČNÍ A POKRAČOVACÍ KOJENECKOU VÝŽIVU

V názvu se uvede:

„počáteční mléčná kojenecká výživa“,

„pokračovací mléčná kojenecká výživa“: jde-li o výživu vyrobenou výhradně z bílkovin kravského mléka,

„počáteční kojenecká výživa“, „pokračovací kojenecká výživa“: jde-li o ostatní počáteční kojeneckou výživu

SPOLEČNÉ POŽADAVKY NA OZNAČOVÁNÍ POČÁTEČNÍ A POKRAČOVACÍ VÝŽIVY

Nutriční značení:

- × **využitelná energetická** hodnota v kJ i kcal
- × **obsah bílkovin, tuků a sacharidů** ve 100 ml potraviny připravené k použití podle návodu výrobce
- × **průměrná hodnota obsahu jednotlivých vitaminů a minerálních látek** (kde je to vhodné, i průměrná hodnota obsahu cholinu, inositolu, karnitinu a taurinu ve 100 ml)

SPOLEČNÉ POŽADAVKY NA OZNAČOVÁNÍ POČÁTEČNÍ A POKRAČOVACÍ VÝŽIVY

- × **návod na vhodnou přípravu, skladování a zacházení s výrobkem** a upozornění na důležitost správné přípravy a skladování pro zdraví kojence
- × Označení musí být provedeno srozumitelně tak, aby bylo **vyloučeno riziko záměny** počáteční a pokračovací kojenecké výživy.
- × **Poskytnuté informace nesmí odrazovat od kojení.**

OZNAČOVÁNÍ POČÁTEČNÍ KOJENECKÉ VÝŽIVY

- ✘ informace, že potravinu je vhodná pro výživu kojenců od narození, nemohou-li být kojeni
- ✘ upozornění na přednost kojení před výrobky kojenecké výživy
- ✘ doporučení, aby výrobek byl užíván jen na základě doporučení lékaře nebo osoby kvalifikované v oblasti výživy, farmacie nebo péče o matku a dítě

OMEZENÍ V OZNAČOVÁNÍ KOJENECKÉ VÝŽIVY

- ✘ nesmí být uvedeny obrázky kojenců ani jiné obrázky nebo tvrzení, které by idealizovalo výrobek (Připouští se však grafická znázornění pro vhodnou identifikaci výrobků a znázornění způsobu přípravy)
- ✘ nesmí být uvedeny pojmy „humanizovaný“, „maternizovaný“, „upravený“ apod.

VÝŽIVOVÁ A ZDRAVOTNÍ TVRZENÍ U POČÁTEČNÍ KOJENECKÉ VÝŽIVY

Lze uvést pouze výživová a zdravotní tvrzení stanovená vyhl. č. 54/2004 Sb. , za podmínek stanovených vyhláškou:

Výživová tvrzení týkající se:

- ✗ obsahu laktózy, přídavku polynenasycených mastných kyselin, přídavku kyseliny dokosahexanové, taurinu, fruktooligosacharidů a galaktooligosacharidů, nukleotidů

Zdravotní tvrzení:

- ✗ snížení rizika alergie na mléčné bílkoviny

OZNAČOVÁNÍ POKRAČOVACÍ KOJENECKÉ VÝŽIVY

- ✘ informace, že potravinu je vhodná pouze pro výživu kojenců starších šesti měsíců
- ✘ informace, že by potravinu měla tvořit pouze část smíšené stravy a nemá se používat jako náhrada mateřského mléka během prvních šesti měsíců života
- ✘ Informace, že rozhodnutí o zahájení podávání příkrmů, včetně jakékoliv výjimky z pravidla věku šesti měsíců by mělo být přijímáno pouze na základě doporučení lékaře nebo osoby kvalifikované v oblasti výživy, farmacie nebo péče o matku a dítě, v závislosti na individuálním růstu a vývojových potřebách konkrétního kojence
- ✘ výživová a zdravotní tvrzení – dle nařízení (ES) č. 1924/2006 o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin

POTRAVINY PRO OBILNOU VÝŽIVU A OSTATNÍ VÝŽIVU JINOU NEŽ OBILNOU, URČENOU PRO VÝŽIVU KOJENCŮ A MALÝCH DĚTÍ

obilná výživa pro kojence a malé děti (obilné příkrmy)

✘ obilné kaše, obilnomléčné kaše, těstoviny, suchary

ostatní výživa jiná než obilná určená pro kojence a malé děti (ostatní příkrmy) - příkrmy nemléčného typu na bázi ovoce, zeleniny nebo masa, s možným přídavkem cukru:

✘ ovocné příkrmy, ovocné příkrmy s jogurtem, tvarohem, nebo jiným vhodným mléčným zakysaným výrobkem, ovocnoobilné příkrmy, ovocnozeleninové příkrmy, zeleninové příkrmy a polévky, masozeleninové příkrmy a polévky, masové příkrmy, nápoje na ovocném, zeleninovém základě nebo na základě jejich směsi a ovocné nebo zeleninové koncentráty.

OZNAČOVÁNÍ OBILNÝCH A OSTATNÍCH PŘÍKRMŮ

- × **označení věku** kojence nebo malého dítěte, kterému je příkrm určen
- × **uvedený věk** kojence nesmí být u žádného výrobku **nižší než ukončený čtvrtý měsíc**
- × u výrobků doporučených od ukončených čtyř měsíců se smí uvádět, že jsou od tohoto věku vhodné, pokud nezávislé osoby kvalifikované v lékařství, výživě nebo farmacii nestanoví jinak
- × **informace, zda potravinu obsahuje lepek, je-li vyznačený věk pro použití potravinu nižší šesti měsíců**

OZNAČOVÁNÍ OBILNÝCH A OSTATNÍCH PŘÍKRMŮ

Nutriční značení

- × **využitelná energetická hodnota** vyjádřená v kJ i v kcal na 100 g nebo 100 ml výrobku
- × **obsah bílkovin, tuků a sacharidů** ve 100 g nebo 100 ml potravin tak, jak je prodávána, nebo tam, kde je to vhodné, po přípravě k použití podle návodu výrobce
- × **průměrná hodnota obsahu vitaminů a minerálních látek** ve 100 g nebo 100 ml potravin tak, jak je prodávána, nebo tam, kde je to vhodné, po přípravě k použití podle návodu výrobce.

Nutriční a zdravotní tvrzení:

- × Lze uvést pouze nutriční a zdravotní tvrzení dle nařízení (ES) č. 1924/2006 o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin

POTRAVINY PRO NÍZKOENERGETICKOU VÝŽIVU URČENÉ KE SNIŽOVÁNÍ TĚLESNÉ HMOTNOSTI

potraviny se zvláštním složením, které při použití podle návodu výrobce představují

- úplnou náhradu celodenní stravy

nebo

- náhradu jednoho či více hlavních jídel v rámci celodenní stravy

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN PRO REDUKČNÍ DIETY

Označují se

× „náhrada celodenní stravy pro redukci hmotnosti“

nebo

× informace, zda se jedná o náhradu jednoho nebo více hlavních jídel pro redukci hmotnosti

Nutriční značení:

× energetická hodnota vyjádřené v kJ a kcal

× obsahu bílkovin, sacharidů a tuků ve 100 g nebo 100 ml potraviny připravené k použití podle návodu výrobce nebo v množství této potraviny, které nahrazuje jeden pokrm

× průměrném množství jednotlivých vitaminů a minerálních látek ve 100 g nebo 100 ml potraviny určené k použití podle návodu výrobce, nebo v množství této potraviny, která nahrazuje jeden pokrm.

POVINNÁ UPOZORNĚNÍ U REDUKČNÍCH DIET

- × "Může u citlivých osob vyvolat projímavé účinky" - pokud je příjem vícesytných alkoholů (polyolů) vyšší než 20 g denně,
- × upozornění na nutnost dodržovat dostatečný denní příjem tekutin
- × informace, že potravinu zajišťuje veškeré základní živiny v potřebném množství na jeden den u náhrady celodenní stravy pro redukci hmotnosti
- × upozornění, že se potravinu nemá používat bez porady s lékařem déle než tři týdny - u náhrady celodenní stravy pro redukci hmotnosti
- × že potravinu splňuje očekávaný účel pouze jako součást nízkoenergetické výživy - u náhrad jednoho nebo více jídel

POVINNÁ UPOZORNĚNÍ U REDUKČNÍCH DIET

- ✘ informace, že nezbytnou součástí výživy spotřebitele mají být i běžné pokrmy a potraviny
- ✘ Upozornění, že jsou určeny osobám starším 18 let.
- ✘ **Označování potraviny pro redukční dietu nesmí obsahovat údaj o rychlosti nebo míře úbytku hmotnosti v důsledku jejího používání!!!!**

DIETNÍ POTRAVINY PRO ZVLÁŠTNÍ LÉKAŘSKÉ ÚČELY

- × **potraviny, které jsou určeny pro dietní stravu pacientů** a mají být podávány **pod lékařským dohledem** nebo na základě doporučení osoby kvalifikované v oblasti výživy lidí farmacie nebo péče o matku a dítě
- × **jsou určeny k úplné nebo částečné výživě pacientů s** omezenou, poškozenou nebo narušenou schopností požívat, trávit, absorbovat, metabolizovat nebo vylučovat běžné potraviny, určité výživné látky obsažené v těchto potravinách nebo jejich metabolity
- × nebo pro výživu osob s požadavky na výživu změněnými do té míry, že jejich řízené výživy nelze dosáhnout úpravou běžné stravy, využitím jiných druhů potravin pro zvláštní výživu ani jejich kombinací

DIETNÍ POTRAVINY PRO ZVLÁŠTNÍ LÉKAŘSKÉ ÚČELY

- ✘ k dietnímu postupu při podvýživě nebo s rizikem vzniku podvýživy (např. pro onkologické pacienty)
- ✘ k dietnímu postupu při metabolických poruchách cyklu močoviny
- ✘ k dietnímu postupu při indikované glykogenosi (GSD)
- ✘ k dietnímu postupu při nedostatečném vstřebávání vitamínů rozpustných v tucích
- ✘ kojenecká výživa pro nedonošené děti
- ✘ k dietnímu postupu při kojeneckých kolikách

3 ZÁKLADNÍ KATEGORIE

- × **nutričně kompletní potraviny se standardním složením** - mohou být jediným zdrojem výživy
- × **nutričně kompletní potraviny se složením živin specificky adaptovaným** pro dané onemocnění, poruchu nebo zdravotní situaci - mohou být jediným zdrojem
- × **nutričně nekompletní potraviny** - nejsou vhodné jako jediný zdroj výživy

Pozn.

Nutriční nekompletní potraviny mohou být použity také k náhradě části stravy nebo jako doplněk k obohacení stravy

OZNAČOVÁNÍ DIETNÍCH POTRAVIN PRO ZVLÁŠTNÍ LÉKAŘSKÉ ÚČELY

Předepsaný způsob značení:

- ✘ „dietní potravina pro zvláštní lékařské účely,„
nebo
- ✘ „potravina pro zvláštní lékařské účely“

Povinné údaje:

- ✘ potravina je, či není vhodná jako jediný zdroj výživy
- ✘ potravina je určena pro specifickou věkovou skupinu, je-li to potřebné,

OZNAČOVÁNÍ DIETNÍCH POTRAVIN PRO ZVLÁŠTNÍ LÉKAŘSKÉ ÚČELY

- × formulace "Dietní potravina určená při" nebo "určeno k dietnímu postupu při" **s vyjmenováním choroby, poruchy nebo zdravotního stavu, pro který je potravina určena**
- × popis vlastností a charakteristik, které činí použití potraviny účelným zvláště s ohledem na obsah živin, který je zvýšen, snížen, eliminován nebo jinak upraven, a důvody použití potraviny

Poznámka:

(V praxi často problematické z hlediska účelového zařazování potravin z důvodu omezení nutričních a zdravotních tvrzení u běžných potravin nařízením (ES) č. 1924/2006).

ÚDAJE O POUŽITÍ

- ✘ s ohledem na jejich charakter a způsob užití zvláštní údaje o nezbytné prevenci a kontraindikace související s použitím potravin
- ✘ s ohledem na jejich charakter a způsob užití upozornění, že potravinu není určena pro parenterální použití
- ✘ způsob užití pokyny k vhodnému způsobu přípravy, konzumace a skladování výrobku poté, kdy byl obal otevřen.

OZNAČOVÁNÍ DIETNÍCH POTRAVIN PRO ZVLÁŠTNÍ LÉKAŘSKÉ ÚČELY

Nutriční značení:

- × **energetická hodnota** vyjádřené v kJ a kcal
- × **obsah bílkovin, sacharidů a tuků** ve 100 g nebo 100 ml potravin
- × **průměrném množství každé minerální látky a vitamínu** ve 100 g nebo 100 ml potravin
- × **údaj o osmolalitě** (látkové množství osmoticky aktivních částic rozpuštěných v 1 l vody) **nebo osmolaritě tam, kde je to vhodné**
- × **informace o původu a povaze bílkovin nebo bílkovinných hydrolyzátů obsažených ve výrobku.**

POVINNÁ UPOZORNĚNÍ

- ✘ potravina musí být používána na základě doporučení lékaře nebo osoby kvalifikované v oblasti výživy lidí, farmacie nebo péče o matku a dítě
- ✘ používání potraviny může vést k ohrožení zdraví, pokud bude užívána osobami, které nemají chorobu, poruchu či zdravotní stav, pro který je potravina určena - pouze v případě, že takové ohrožení zdraví připadá v úvahu

POTRAVINY URČENÉ PRO OSOBY S PORUCHAMI METABOLISMU SACHARIDŮ (DIABETIKY)

- potravinami určenými pro diabetiky se rozumějí potraviny určené pro osoby, jejichž metabolická přeměna sacharidů je narušená
- tato kategorie PZV bude pravděpodobně zrušena
- existence zvláštní kategorie potravin neodůvodněná
- platí obecné doporučení, že osoby s poruchou metabolismu by měly dodržovat zásady zdravé výživy
- vhodná výživa lze dosáhnout úpravou běžné stravy
- V některých členských státech jsou potraviny pro diabetiky řazeny mezi potraviny pro zvláštní lékařské účely. V budoucnu by do této kategorie mohly být řazeny případně jen velmi speciální potraviny pro diabetiky.

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN VHODNÝCH PRO DIABETIKY

Předepsaný způsob značení:

- "vhodné i pro diabetiky v rámci stanoveného dietního režimu,,

nebo

- "vhodné pro diabetiky“

Nutriční údaje:

- ✗ energetická hodnota v kJ a kcal a o obsahu bílkovin, sacharidů a tuků ve 100 g nebo 100 ml

Pokyny k vhodnému způsobu přípravy, konzumace a skladování výrobku

POTRAVINY VHODNÉ PRO OSOBY S NESNÁŠENLIVOSTÍ LEPKU

- × **Celiakální sprue** neboli **celiakie** (odlišuj se od *alergie na lepek*) je chronické onemocnění sliznice tenkého střeva způsobené přecitlivělostí na lepek (neboli *gluten*), což je označení pro směs bílkovin obsaženou v mnoha druzích obilí. Nesnášenlivost přetrvává celoživotně, částečně geneticky determinována.
- × **Bezlepková dieta:** nutno ze stravy vyloučit potraviny obsahující složky z pšenice, žita, ječmene, ovsa nebo jejich kříženců

POTRAVINY VHODNÉ PRO OSOBY S NESNÁŠENLIVOSTÍ LEPKU

- × **Prevalence celiakie ve vyspělých zemích** – hodnota kolem 1% populace. I při odhadu pouze poloviční prevalence celiakie v ČR jde o 50 000 osob, z nichž je v současné době diagnostikováno jen asi 15%. Hlavní příčinou tohoto stavu je fenotyp nemoci: střevní příznaky chybějí nebo jsou nevýrazné.
- × Ministerstvo zdravotnictví schválilo v roce 2011 metodický pokyn „Cílený screening celiakie“ - Věstníku MZ-ČR, částka 3, z 28.2.2011

PRÁVNÍ PŘEDPISY

- × **vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 54/2004 Sb.** o potravinách určených pro zvláštní výživu a o způsobu jejich použití – část týkající se bezlepkových potravin by měla být zrušena na začátku roku 2012
- × **nařízení (ES) č. 41/2009** o složení a označování potravin vhodných pro osoby s nesnášenlivostí lepku – výrobci mají možnost označovat dobrovolně podle nového nařízení od roku 2009, **od 1. 1.2012 jsou požadavky závazné pro všechny**
- × **Harmonizace:** jednotná míra ochrany zdraví spotřebitele v ES, odstranění nepřehledné situace pro spotřebitele, jednotná pravidla pro provozovatele – odstranění překážek na trhu

HLAVNÍ EVROPSKÉHO CÍLE NAŘÍZENÍ

- × **umožnit širokou nabídku výrobků s různě nízkým obsahem lepku** - odstranění lepku a výroby bezlepkových potravin představuje značné technické těžkosti a ekonomická omezení, rozdílný stupeň tolerance zbytkového množství lepku
- × **omezení negativního dopadu na rozmanitost stravy** při bezlepkové dietě - **umožnění deklarace „bez lepku“ u potravin pro běžnou spotřebu**, které jsou vhodné jako součást bezlepkové diety, jelikož neobsahují složky získané ze zrnin obsahujících lepek
- × **speciální požadavky na oves** použitý při výrobě potravin vhodných pro osoby s nesnášenlivostí lepku

VYHL. Č. 54/2004 SB. X NAŘÍZENÍ (ES) Č. 41/2009

- x vyšší úroveň ochrany zdraví
- x zjednodušení pravidel pro označení „bez lepku“

vyhl. č. 54/2004 Sb.:

- x 20 mg/kg - při použití bezlepkových surovin,
100 mg/kg - při použití pšenice ječmene, ovsa a užita

nařízení (ES) č. 41/2009

- x limitní hodnota pro obsah lepku 20 mg/kg bude muset být při označení „bez lepku“ splněna u všech potravin bez ohledu na použitou surovinu

2 KATEGORIE BEZLEPKOVÝCH POTRAVIN

Potravin y označené údajem „BEZ LEPKU“:

- × obsah lepku – max. 20 mg/kg
- × primárně určené pro označení přirozeně bezlepkových potravin y
- × lze použít i pro označení potravin obsahujících složky z pšenice ječmene, ovsa a žita, za předpokladu, že je splněna limitní hodnota 20 mg/kg
- × lze použít v označování PZV i běžných potravin

Potravin a označená údajem „VELMI NÍZKÝ OBSAH LEPKU“:

- × obsah lepku - max.100 mg/kg
- × je primárně určené pro označení speciálně vyrobených, upravených potravin z pšenice, ječmene, ovsa nebo žita, u kterých byl obsah lepku použitou technologií snížen
- × *lze použít pouze pro potraviny, které obsahují, jak složky nahrazující pšenici, ječmen, žito a oves, tak složky se speciálně upraveným obsahem lepku)*
- × nelze použít pro označování přirozeně bezlepkových potravin, které neobsahují žádnou složku z pšenice ječmene a žita
- × nelze použít v označení běžných potravin

Nařízení (ES) č. 41/2009

- × Stanovuje požadavky na PZV i běžné potraviny
- × 2 různé kategorie: rozdílné požadavky na obsah lepku a označení - základní, rychlá informace o charakteru potraviny vodítko pro rozhodnutí spotřebitele
- × Speciální požadavky na oves:
Oves určený pro výrobu potravin pro zvláštní výživu určených pro celiaky musí být speciálně vyroben, připraven nebo zpracován tak, aby bylo **zamezeno kontaminaci** pšenicí, ječmenem, žitem nebo jejich kříženci - **obsah lepku max. 20 mg/kg**

VYHL. Č. 54/2004 SB. X NAŘÍZENÍ (ES) Č. 41/2009

vyhláška		nařízení	
označení	obsah lepku	označení	obsah lepku
„bez lepku“	20/100 mg/kg (v závislosti na použitých surovinách)	„bez lepku“	20 mg/kg (u všech potravin)
„bez lepkový“		-	-
„přirozeně bezlepkový“	20 mg/kg	-	-
-	-	„velmi nízký obsah lepku“	100 mg/kg (pouze u potravin pro zvláštní výživu pro osoby s nesnášenlivostí lepku)
Limitní hodnoty			
ve stavu určené ke spotřebě (problematické u směsí určených k výrobě bezlepkového pečiva)		ve stavu, v němž je potravina prodávána konečnému spotřebiteli	

Alternativní způsoby označení

Dobrovolné údaje nad rámec požadavků nařízení (ES) č. 41/2009 (tj. „bez lepku“, „velmi nízký obsah lepku“) - k usnadnění orientace spotřebitele:

- např. logo přeškrtnutého klasu, „vhodné pro bezlepkovou dietu“, „vhodné pro celiaky“

Obecná pravidla:

- Lze použít za předpokladu, že nebude uvádět spotřebitele v omyl.
- Vždy by mělo být doplněno předepsaným označením dle nařízení (ES) č. 41/2009: „bez lepku“, „velmi nízký obsah lepku.“

Poznámka:

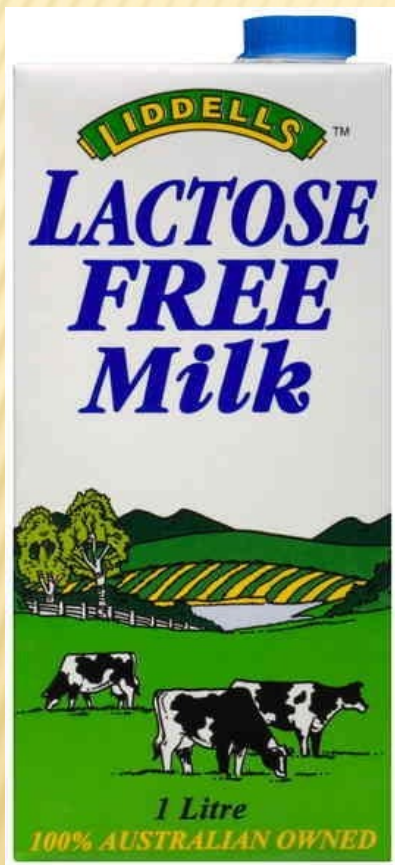
Označení „gluten-free“ významově rovnocenné označení „BEZ LEPKU“ - musí splňovat stejné požadavky.

POTRAVINY S NÍZKÝM OBSAHEM LAKTÓZY NEBO BEZLAKTÓZOVÉ

- ✘ Potraviny určené pro osoby s poruchami přeměny látkové, potravinovými alergiemi nebo intolerancemi a narušenými funkcemi orgánů.
- ✘ **potravinami s nízkým obsahem laktózy** nejvýše 1 g laktózy ve 100 g nebo 100 ml
- ✘ **bezlaktózové potraviny** - nejvýše 10 mg laktózy ve 100 g nebo 100 ml, vyloučena přítomnost volné galaktózy vyloučena.

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN S NÍZKÝM OBSAHEM LAKTÓZY NEBO BEZLAKTÓZOVÝCH

Údaj o obsahu laktózy v g ve 100 g nebo 100 ml potraviny

Nutriční údaje:

- energetická hodnota, obsah vitamínů a minerálních látek

Poznámka:

- Označení „bez laktózy“, „neobsahuje laktózu“ je častou součástí označování běžných potravin (ne speciálně vyrobených) – jako součást označování alergenů – údaje nad rámec požadavků platných právních předpisů.
- V budoucnu by měly být podmínky pro označení „bez laktózy“ a „velmi nízký obsah laktózy“ upraveny v novém nařízení o poskytování informací spotřebitelů, a to pro všechny potraviny.

POTRAVINY BEZ FENYLALANINU

- × **potraviny pro osoby s onemocněním fenylketonurie**
- × Metabolické onemocnění spočívající v poruše přeměny aminokyseliny fenylalaninu na tyrosin.
- × Je způsobené nefunkčním jaterním enzymem fenylaalnin hydroxylázou (PAH), který tuto reakci u zdravých lidí katalyzuje.
- × Jedinou účinnou léčbou je přísná nízkobílkovinová a nízkofenylalaninová dieta v dětském věku a přísná dieta v období těhotenství, která umožní snížit vysoké hladiny fenylalaninu v krvi, který přechází do dělohy. Tím se předejde poškození mozku a dalším vadám plodu

POTRAVINY BEZ FENYLALANINU

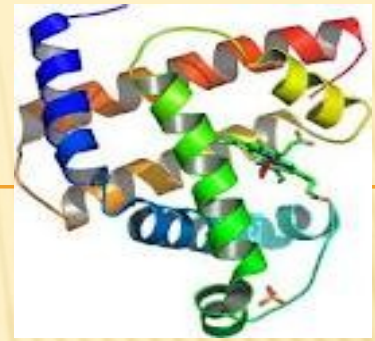
- ✘ Potravinami bez fenylalaninu jsou vyrobeny zvláštním technologickým postupem tak, aby **obsah fenylalaninu nebyl vyšší než 20 mg ve 100 g nebo 100 ml** potraviny ve stavu určeném ke spotřebě.
- ✘ U **potravin** vyrobených ze surovin **přírozně neobsahujících fenylalanin musí být jeho obsah nulový.**

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN BEZ FENYLAALNINU

Nejdůležitější povinné údaje:

- ✘ energetická hodnota, obsah vitamínů a minerálních látek
- ✘ obsah fenylalaninu v mg ve 100 g nebo 100 ml potravin
- ✘ Upozornění na nutnost použití na základě doporučení lékaře nebo osoby kvalifikované v oblasti léčebné a klinické výživy, farmacie nebo péče o matku a dítě
- ✘ údaje o způsobu použití

POTRAVINY S NÍZKÝM OBSAHEM BÍLKOVIN

- ✘ určeny pro osoby s poruchami přeměny látkové, potravinovými alergiemi nebo intolerancemi a narušenými funkcemi orgánů.
- ✘ obsahují nejvýše 2 g bílkovin na 1000 kJ energetické hodnoty

Povinné údaje:

- ✘ Obsah bílkovin ve 100 g nebo 100 ml potraviny
- ✘ Nutriční údaje: energetická hodnoty, obsah vitamínů a minerálních látek

POTRAVINY URČENÉ PRO SPORTOVCE A PRO OSOBY PŘI ZVÝŠENÉM TĚLESNÉM VÝKONU

- × **potraviny zajišťující vyšší přívod energie** - svým zvláštním složením (zvláště vyšším obsahem energetických živin - sacharidů, tuků) se zřetelně odlišují od potravin pro běžnou spotřebu, obsahují nutrienty zvyšující využití energetických zdrojů (např. vitamin B1, karnitin, chrom a jiné látky s takovým účinkem)
- × **potraviny podporující tvorbu svalstva** – potraviny s vysokým obsahem bílkovin, peptidů, či esenciálních aminokyselin
- × **ostatní specifické potraviny** určené zejména pro výživu sportovců
- × **nápoje určené pro sportovce**, zvláště iontové nápoje, které obsahují látky zvyšující tělesný výkon, nebo nápoje, jejichž účelem je náhrada minerálů (isotonické, hypertonické, hypotonické, ostatní)

OZNAČOVÁNÍ POTRAVIN PRO SPORTOVCE

Předepsaný způsob značení:

„vhodné pro sportovce“ nebo "vhodné při zvýšeném tělesném výkonu“

Nutriční údaje – energetická hodnota, obsah vitamínů a minerálních látek

Údaj o osmolalitě v miliosmolech na 1 l - u iontových nápojů

"obsahuje kofein", "není vhodné pro registrované sportovce“ - u potravin obsahujících kofein označení

Poznámky:

V budoucnosti by tyto potraviny měly spadat mezi běžné potraviny a doplňky. Tvrzení o podpoře tvorby svalstva atd. Vhodnosti budou muset být schvalovány dle nařízení (ES) č. 1924/2006 o nutričních a zdravotních tvrzeních.

PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY PŘEDPISŮ ES

Novela vyhl. č. 54/2004 Sb.:

- zrušení národní úpravy pro bezlepkové potraviny – v návaznosti na nařízení (ES) č. 41/2009
- zrušení části týkající se potravin vhodných pro diabetiky a potraviny s nízkým obsahem bílkovin - v návaznosti na zrušení kategorie potravin pro zvláštní výživu

PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY PŘEDPISŮ ES

- ✘ legislativa PZV z roku 1997 (revize v roce 2009)

- ✘ **potřeba zásadního přehodnocení konceptu PZV** - vývoj za posledních 30 let zpochybňuje potřebu existence zvláštní kategorie PZV
- ✘ **rostoucí potíže při uplatňování rámcové směrnice, zejména ve vztahu k novějším právním předpisům ES:** nařízení o výživových a zdravotních tvrzeních (nařízení (ES) č. 1924/2006), směrnice o doplňcích stravy (2002/46/ES), nařízení o přidávání vitaminů a minerálních látek a dalších látek do potravin (nařízení (ES) č. 1925/2006)
- ✘ **rozdílná regulace v jednotlivých členských státech u neharmonizovaných kategorií PZV**

PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY PŘEDPISŮ ES

- × **rozdílný výklad a prosazování směrnice 2009/39/ES v členských státech (zejména s ohledem na její oblast působnosti** (např. zařazování přípravků na bázi rostlinných sterolů ke snížení hladiny cholesterolu mezi doplňky stravy a v jiných členských státech mezi potraviny pro zvláštní lékařské účely)
- × **oznamovací povinnost představuje velkou administrativní zátěž** jak pro členské státy, tak pro PPP, přínos z hlediska ochrany veřejného zdraví je sporný
- × **speciální režim pro PZV z hlediska nutričních a zdravotních tvrzení** - účelové zařazování mezi PZV - obcházení nařízení (ES) č. 1924/2006

PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY PŘEDPISŮ ES

- × **předpoklad EK:** novější právní předpisy (1925/2006), nařízení (ES) č. 1924/2006) jsou dostačující k regulaci jak výrobků určených pro širokou veřejnost, tak u výrobků určených pro určité skupiny obyvatel se speciálními nutričními požadavky- a to s nižší administrativní zátěží a s větší srozumitelností
- × **zachovává zvláštní pravidla pouze pro** potraviny, které se považují za nezbytné pro určité zranitelné skupiny obyvatel: **potraviny určené pro kojence a malé děti a potraviny pro pacienty pod lékařským dohledem.**
- × **bezlepkové a bezlaktózové potraviny** - nátlak členských států - neměly být řešeny v rámci nařízení (ES) č. 1924/2006 o nutričních a zdravotní tvrzení???
- × **samostatná úprava** v rámci nového nařízení (ES) o poskytování informací spotřebitelům

PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY PŘEDPISŮ ES

? **oznamovací povinnost**

? **nutriční a zdravotní tvrzení** (bude zachován pozitivní seznam u počáteční kojenecké výživy?, popis vhodnosti PZV LÚ při určitém onemocnění X zákaz údajů týkajících se prevence nebo léčby onemocnění)

? jednotný přístup členských států při **zařazování potravin mezi potraviny pro zvláštní lékařské účely** (potraviny bez fenylaalaninu, potraviny pro diabetiky, nízkoenergetické diety používané pro léčby osob s nadváhou nebo obézních)

? **složitější situace pro PPP – komunikace vhodnosti pro určitou skupinu spotřebitelů** bude muset být podložena schváleným zdravotním tvrzením

? **potraviny pro sportovce** – velmi málo zdravotních tvrzení s pozitivním stanoviskem EFSA (*pozitivní stanovisko ve vztahu k funkci svalů: Ca, Mg, K, vitamín D, k tvorbě svalové hmoty - obsah bílkovin, zlepšení absorpce vody - uhlovodanové elektrolytické roztoky, zvýšení fyzické výdrže - kreatin*)

webové stránky SZPI: www.szpi.gov.cz

- právní předpisy ES
- přehled předpisů ES

Úřední věstník ES: <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>

- - předpisy ES ke stažení, předpisy v konsolidované verzi

Užitečné odkazy:

<http://www.bezpecnostpotravin.cz/>

EK DG SANCO: http://ec.europa.eu/food/index_en.htm

Evropský úřad pro bezpečnost potravin:

<http://www.efsa.europa.eu/>

Děkuji za pozornost
